

Kocatepe İslami İlimler Dergisi
Journal of Kocatepe Islamic Sciences

e-ISSN: 2757-8399

Cilt/Volume: 4 Sayı/Issue: 1 (Haziran/June 2021): 9-22

Sirâcî'nin Şehzade Mustafa Mersiyeleri

Sirâcî's Dirges to Shahzadeh Mustafa

Maruf Çakır

Doktora Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Araştırma Görevlisi, Dumlupınar Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı
PhD student, Sivas Cumhuriyet University Social Sciences Institute
Research Assistant, University of Dumlupınar Faculty of Islamic Sciences
Department of Turkish-Islamic Literature. Kütahya, Turkey
marufca@hotmail.com
orcid.org/ 0000-0003-1220-4847

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 8.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 17.04.2021

Yayın Tarihi/Pub Date: 30.06.2021

<https://doi.org/10.52637/kiid.892994>

Atıf/Cite as

Çakır, Maruf. "Sirâcî'nin Şehzade Mustafa Mersiyeleri". *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 4/1 (Haziran 2021), 9-22.

Çakır, Maruf. "Sirâcî's Dirges to Shahzadeh Mustafa". *Journal of Kocatepe Islamic Sciences* 4/1 (June 2021), 9-22.

İntihal/Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Published by

Afyon Kocatepe University, Afyonkarahisar, 03100, Turkey.

kiid@aku.edu.tr

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kiid>

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Sirâcî'nin Şehzade Mustafa Mersiyeleri

Öz

Şehzade katli, Osmanlı tarihinin en dramatik ve en çok tartışılmış konularından biridir. Tarih boyunca taht kavgaları birçok Türk devletinin zayıf düşmesine hatta bazılarının yıkılmasına sebep olmuştur. Bu mücadelelerde ordu da yıpranmış, nice asker kaybedilmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında da benzer sorunlar yaşanması Fatih Sultan Mehmed'i tedbir almaya sevk etmiştir. Onun çıkarttığı meşhur "Teşkilat Kanunnamesi" ile birlikte "Nizam-ı âlem için kardeş katli münasip" görülmüştür. Bu tarihten sonra I. Ahmed dönemine kadar "devletin bekası için" neredeyse her padişah bu acı reçeteyi uygulamıştır. Bu süreçte 61 şehzade katli gerçekleşmiştir. 22 şehzade bilfiil isyan ettiği için katledilirken diğerleri mezkûr kanunnâmeyle dayanılarak öldürülmüştür. Böylece taht mücadeleleri ile devletin zayıflaması engellenmiş ve bu mücadelelerde ölecek olan birçok masumun hayatı da kurtulmuştur. Dîvân şairleri, hemen hemen her konuda manzumeler yazarak fikir belirtmiş, övgü yahut yergileri ile olaylar veya kişiler hakkında re'yini ortaya koymuştur. Ancak şuarâ, devletin bekası ve nizam-ı âlem için katlanılan kardeş katli gibi bir trajedi karşısında sessiz kalmayı tercih etmiştir. Zira hanedan ailesi için hayli müşkil olan kardeş katli meselesini irdelemek hoş görülmemiş olsa gerektir. Öte yandan ulemânın cevaz verdiği, sultanın da ferman buyurduğu bir konuda yorum yapmak cesaret isteyen bir durumdur. Başta padişahlar olmak üzere devlet erkânının taltif ve himayeleri ile sanatlarını icra edebilen sanatkârların bu çekinceleri de aslında son derece makuldür. Kardeş katli karşısında şairlerin sessizliğinin en büyük istisnası ise Şehzade Mustafa'nın katlidir. 1553 yılında Kanûnî Sultan Süleyman'ın emri ile genç şehzadenin öldürülmesi, halk ve asker tarafından büyük bir üzüntüyle karşılanmıştır. Kanûnî'nin Nahçıvan seferi sırasında vuku bulan bu elim olay askerlerin ayaklanmasına sebep olmuştur. Olayın fâili olarak kabul edilen Rüstem Paşa'nın azledilmesi askerleri teskin etse de Yeniçeriler tarafından çok sevilen ve Kanûnî'den sonra tahta geçmesi beklenen maktul şehzadenin acısı tazeliğini uzun yıllar korumuştur. Bu üzüntünün bir yansıması olarak şairler de birçok mersiye kaleme almıştır. İdamın hemen ardından ilk olarak Taşlıcalı Yahya meşhur mersiyesini yazmıştır. Şehzade Mustafa'ya yazılan mersiyeler içinde en meşhuru olan bu manzume padişah, Hürrem Sultan ve Veziriazam Rüstem Paşa ile ilgili çok sert eleştiriler içermektedir. Belki son derece sanatkârane bir şekilde bu eleştirileri söz oyunlarıyla gizlediği için belki de padişahın şairlere karşı toleranslı tutumu neticesinde şair idam yahut sürgün edilmemiştir. Çok sonraları Rüstem Paşa yeniden veziriazam olunca kendisini sürgün etmiştir. Padişahın, Taşlıcalı Yahya'ya herhangi bir yaptırımında bulunmaması, diğer şairlerin daha rahat hareket etmesine vesile olmuş, Şehzade Mustafa için başka mersiyeler de kaleme alınmıştır. Bu çalışmada, 16. yüzyıl şairlerinden Sirâcî tarafından Şehzade Mustafa için kaleme alınan üç mersiye incelenecektir. Günümüze kadar yapılan çeşitli çalışmalarda, maktul şehzade için kaleme alınan mersiyelerden on altı tanesi tespit edilebilmiştir. Çalışmamızda mercek altına alınan Sirâcî'ye ait üç mersiye ile bu sayı on dokuzaya ulaşmıştır. Amacımız sadece Şehzade Mustafa'ya yazılan mersiyelerin çokluğunu ortaya koymak olarak görülmemelidir. Zira mersiyelerde ölen kişinin fiziki ve rûhî vasıflarının yanı sıra yazıldıkları dönemle ilgili pek çok mühim ipucu da yer alabilir. Dolayısıyla Şehzade Mustafa'ya yazılan mersiyeler edebî birer manzume olmanın dışında, Osmanlı tarihinde oldukça mühim bir o kadar da elim bu hadise karşısında reâyânın bakış açısını aksettiren birer tarihî vesika niteliğindedir. Ayrıca, çalışmamızda Sirâcî'nin Şehzade Mustafa'ya yazdığı şiirlerden hareketle, şehzadenin katlinin halk, askerler ve şairler arasında neden bu denli yankı uyandırdığı da tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Edebiyatı, Mersiye, Sirâcî, Kardeş Katli, Şehzade Mustafa, Kanûnî Sultan Süleyman.

Sirâcî's Dirges to Shahzadeh Mustafa

Abstract

The Fratricide (The Execution of shahzadeh /prince) is one of the most dramatic and most controversial issues in Ottoman history. Throughout history, many Turkish states have been weakened and some of them have been destroyed due to throne struggles. During these struggles, the army was worn out and many soldiers were lost. Sultan Mehmed, the Conqueror, had to take precautions for his period because similar problems were experienced during the first years of the Ottoman State. With the famous Organisation Law (Teşkilat Kanunnamesi) legalized by the Conqueror, "The Fratricide is acceptable for the World Order." From Sultan Mehmed's period to the reign of Sultan Ahmed I, almost every sultan applied this painful prescription "for the survival of the state". During this period, 61 princes were killed, 22 of them were murdered because of their rebellion; but others were killed just based on this law. Therefore, the weakening of the state was prevented as a result of the struggles for the throne and the lives of many innocent people who would die in these struggles were saved. Dîvân poets have expressed their viewpoints by writing poems on almost every subject, and they have expressed their opinions about events or persons with their praises or satires. However, they preferred to remain silent in the face of this difficult situation for the continuity of the state. It must have been unpleasant to examine this issue, which is very difficult for the dynasty. On the other hand, it requires courage to comment on the subject that the scholars permitted and the sultan gave a royal decree. These hesitations of the artists who could perform their arts with the rewards and patronage of the state officials, especially the sultans, were reasonable. The biggest exception to this silence is the execution of Shahzadeh Mustafa. The murder of the young shahzadeh in 1553 by order of Sultan Suleiman the Magnificent was met with great sorrow by the people and the soldiers. As a result of this sad event that happened during Kanûnî's Nakhchivan military expedition the Army revolt. The discharge of Rüstem Pasha, who was considered as the perpetrator of the incident, soothed the soldiers. However, the pain of murder of the shahzadeh loved by the Janissaries and accepted as the heir of the Kanûnî, was not forgotten for many years. As a sign of this sadness, many dirges were written by poets. Immediately after the execution, Taşlıcalı Yahya wrote his famous elegy. This poem, which is the most famous of the elegies that were written for Shahzadeh Mustafa, contains very harsh criticisms about the Kanûnî, Hürrem Sultan and Grand Vizier Rüstem Pasha. When the sultan did not punish Taşlıcalı Yahya, other elegies were also written for Shahzadeh Mustafa by other poets. In this study, three dirges that were written for Shahzadeh Mustafa by Sirâcî who was one of the 16th-century poets, will be analyzed. Sixteen dirges, written for the dead shahzadeh, have been identified in various studies until today. With these three elegies belong to Sirâcî, this number will reach nineteen elegies. The aim of this study should not be seen only as revealing the number of elegies written for Shahzadeh Mustafa. Because these dirges are both literary poems and historical documents that reflect the opinion of the people on this very important and very sad event in Ottoman history. Besides, in this study, it will be discussed that why the execution of the Shahzadeh Mustafa created that many reactions among the people, soldiers, and poets based on the poems of Sirâcî.

Keywords: Turkish-Islamic Literature, Dirge, Sirâcî, The Fratricide, Shahzadeh Mustafa, Suleiman The Magnificent.

GİRİŞ

Arapça bir sözcük olup ağıt yakma anlamına gelen mersiye, bir edebî tür olarak ise; başta din ve devlet büyükleri olmak üzere sevilen kişilerin ölümünden duyulan üzüntünün anlatıldığı şiirlerdir.¹ Hayatın değişmez ve önlenemez bir gerçeği olan ölüm karşısında çaresiz kalan insanoğlu, kaybettiği sevdiklerinin ardından acısını paylaşmak ve dindirmek yahut onlara olan bağlılığını ifade etmek için ağıtlar yakmıştır. İnsanlık tarihi kadar eski olan ağıt

¹ Mehmet Aça vd, *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi* (İstanbul: Kesit Yayınları, 2012), 371.

yakma geleneğinin, Kâbil'in kardeşi Hâbil'i öldürmesi sonucu, Hz. Âdem ile başladığı kabul edilir.²

İslâm'ın kabulünden önce Türk edebiyatında ölümden duyulan üzüntü "sagu" ile dile getirilirdi. Türklerin Müslüman olması ile birlikte halk edebiyatında sagular "ağıt" olarak varlığını sürdürürken Arap ve İran edebiyatlarının etkisi ile dîvân edebiyatında "mersiye" türü ortaya çıkmıştır. Mersiyelerde ölen kişinin fiziki ve rûhî vasıfları ile cömertlik, cesaret, kahramanlık, doğruluk gibi faziletleri övülür; onun ölümünden duyulan acı dile getirilir. Dolayısıyla mersiyeler, hakkında yazıldıkları kişi ile ilgili mühim bilgiler ihtiva ederler ve bu yönleri ile duyguların dışı vurulduğu bir edebî türden ziyade tarihî birer vesika işlevi görebilirler.

Osmanlı edebiyat tarihine bakıldığında padişahlar, şehzadeler, vezirler ve diğer devlet büyüklerine yazılmış pek çok mersiye ile karşılaşılır. Zira devletin kuruluşundan itibaren devlet erkânı, sanatkârları himaye etmiş ve sanatlarını icra ederken onları desteklemişlerdir. Bu durum devlet ricâlinin, sanatkârların muhabbetini kazanmasını sağlamıştır. Kendileri de çoğunlukla birer sanatkâr olan ekâbire duyulan muhabbet, şairler tarafından methiyelerle ifade edilmiş, onların ölümleri ile hissedilen büyük üzüntü ise mersiye mısralarına nakşedilmiştir.

Mersiye türünün en nitelikli örnekleri 16. yüzyılda ortaya çıkmış, sayısal olarak da bu yüzyılda diğer yüzyıllardan daha fazla mersiye kaleme alınmıştır. Bu asırda padişah, şehzade ve diğer devlet büyüklerine yazılan mersiyelerin sayıca çokluğu da dikkat çekicidir.³ Çalışmamıza konu olan mersiyelerin yazarı Sirâcî de dîvânında üçü Şehzade Mustafa'ya biri de Turhan Bey'e olmak üzere dört mersiye yer vermiştir.

Sirâcî'nin kimliğiyle ilgili, mahlası dışında, ulaşılabildiğimiz bilgi mevcut değildir. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar bölümünde NCTY09503 numara ile kayıtlı dîvânı dışında da bir eseri tespit edilememiştir.⁴ Dîvân 102 varaktan oluşmakta, 55'i manzum hadis tercümesi olmak üzere toplam 492 manzume içermektedir. Mezkûr yazmanın istinsah kaydında 1055/1645-1646 tarihi bulunmaktadır. İlk varakta yer alan "Hâzâ kitâb-ı dîvân-ı Sirâcî rahmetullâhi 'aleyh" ifadesinden söz konusu nüshanın, şairin vefatından sonra istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

1. ŞEHZADE MUSTAFA MERSİYELERİ

Osmanlı Devleti, en uzun ömürlü Türk devletidir. Tarihte birçok Türk devletinin zayıflamasına, bölünmesine yahut yıkılmasına zemin hazırlayan taht kavgaları, Osmanlı'da Fatih Kanunnâmesi ile engellenmiştir. Bu kanunnâmeden sonra I. Ahmed dönemine kadar "devletin bekası için" 61 şehzade katli gerçekleşmiştir. 22 şehzade bilfiil isyan ettiği için katledilirken diğerleri mezkûr kanunnâmeye dayanılarak öldürülmüştür.⁵ Halk ve şuarâ; nizam-ı âlem uğruna şehzade öldürmek Osmanlı Hânedanı için hayli çetin bir tercih olduğundan yahut fetvayı veren ulemânın isabetini sorgulamamak veya padişahın emrine muhalefet etmemek için olsa gerek şehzade katli konusunda sükûtu tercih etmiştir. Katledilen şehzadeler için çok fazla mersiye yazılmamış olması bunun bir göstergesidir.⁶ Ancak Şehzade Mustafa bu konuda mühim bir istisnadır. Devletin bekası için katline bizzat babası Kanûnî Sultan Süleyman tarafından ferman verilen şehzade, edebiyatımızda ardından en çok mersiye yazılan devlet adamı olmuştur.⁷

Kanûnî Sultan Süleyman'ın en büyük oğlu olan Şehzade Mustafa, hem halk hem de ordu tarafından çok sevilmiş ve tahtın vârisi olarak görülmüştür. Aynı zamanda bilim ve sanat erbabının da muhabbetini kazanan şehzade, sancak beyliği görevini sürdürdüğü Manisa ve Amasya'da ulemâ ile şairleri himaye etmiş, kendisi de Muhlisî mahlasıyla şiirler yazmıştır.

² M. Faruk Öztoprak, "Mersiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2004), 29/215.

³ Mustafa İsen, "Mersiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/218-219.

⁴ Sirâcî, *Sirâcî Dîvânı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, NCTY09503).

⁵ Ekrem Buğra Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2006), 1105-1117.

⁶ Mehmed Çavuşoğlu, "Şehzade Mustafa Mersiyeleri", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, 12 (1982), 643.

⁷ Mustafa İsen, *Acıyı Bal Eylemek* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1994), 2.

Onun bu denli sevilmesi ve tahta yakın olması, Kanûnî Sultan Süleyman'dan sonra Osmanlı tahtına kendi oğlunu oturtmak isteyen Hürrem Sultan'ın pek hoşuna gitmemiştir.⁸

Çeşitli oyunlar ve düzmece mektuplar yoluyla Kanûnî ile Şehzade Mustafa'nın arasını açmayı başaran Hürrem Sultan, nihaî gayesine ulaşmak ve şehzadeyi ortadan kaldırmak için padişahın Şah Tahmasp'a olan düşmanlığını kullanmıştır. Zira Kanûnî ile Tahmasp savaş halinde olan iki sultandır. Hürrem Sultan, Damadı Rüstem Paşa ile iş birliği yaparak Şehzade Mustafa'nın, Şah Tahmasp ile birlikte hareket ettiği yönünde dedikodular yaymış ve genç şehzadenin dilinden uydurma mektuplar yazdırmıştır. Bu mektuplar Kanûnî Sultan Süleyman'a ulaştığında da sultan kendisi için çok zor olan mezkûr fermanı vermiş ve Konya ovasında, sultan otağında vahim vâkıa vuku bulmuştur. 6 Ekim 1553 tarihinde gerçekleşen bu olay orduyu galeyana getirmiş, Yeniçeriler ayaklanmıştır. Olayın sorumlularından biri olarak görülen Rüstem Paşa'nın azledilmesi ile isyan bir nebze yatıştırılmıştır.⁹ Ancak genç şehzadenin bu şekilde öldürülmesi halk tarafından hep öfke ve üzüntü ile anılmıştır.

Devrin Bâkî, Hayâlî Bey gibi büyük şairleri Şehzade Mustafa'nın katli karşısında sessiz kalmış olsa da en büyük tepkiyi, sultanın en yakınındaki şairlerden Taşlıcalı Yahya vermiştir. Olayın gerçekleştiği gün yazıldığı bilinen Taşlıcalı'nın meşhur mersiyesi elden ele, dilden dile yayılmış ve matem halindeki askerlerin hislerine tercüman olmuştur.¹⁰ Şehzade Mustafa'ya iftira atıldığı ve padişahın hataya düştüğünü cesur bir şekilde söyleyen şair, diğer şairleri de yüreklendirmiştir. Padişah tarafından da kendisine bir ceza verilmediğinden olsa gerek, ondan sonraki şairler hislerini daha rahat ifade etmiş, zaman zaman Taşlıcalı'nın ağır ifadelerini gölgede bırakacak sertlikte manzumeler yazmışlardır.¹¹

Şehzade Mustafa için kaleme alınan mersiyeleri bir arada tanıtmak konusunda çalışma yapan ilk isim Mehmed Çavuşoğlu¹² olmuştur. Daha sonra Ayhan Gültaş¹³, Mustafa İsen¹⁴, Gencay Zavotçu¹⁵, Namık Açıkgöz¹⁶ ve Muvaffak Eflatun¹⁷ birer çalışma yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda günümüze kadar tespit edilmiş olan Şehzade Mustafa mersiyelerinin sayısı on altıya yükselmiştir.¹⁸ Bu şairler içinde yalnızca Nisâyî mahlaslı kadın şair tarafından iki mersiye yazılmıştır. Çalışmamızda inceleyeceğimiz mersiyelerin yazarı Sirâcî ise üç mersiye yazarak bu konuda öne çıkmıştır.

2. SİRÂCÎ

Şehzade Mustafa'ya yazılmış olan elimizdeki üç mersiyenin şairi Sirâcî ile ilgili, mahlası dışında, elimizde bir bilgi bulunmamaktadır. Mersiyelerin bulunduğu *Sirâcî Dîvânî*'ndeki şiirlerden hareketle 16. yüzyıl şuarâsından olduğu anlaşılmaktadır. Şuarâ tezkirelerinde tespit edilen Sirâcî mahlaslı şairlerden yalnızca Germiyanlı Sirâcî 16. yüzyılda yaşamıştır. Germiyanlı Sirâcî ile ilgili bilgi veren en eski kaynak, Âşık Çelebi'nin *Meşâirü's-suarâ*'sıdır. Burada şairden; "*Germiyanîdür. Miyân-ı şu'arâda yârânun mû-şıkâf u nüktedânîdur. 'İlm-i belâgatde çerâğı 'allâmeden yakar ve fenn-i feşâhatde silsile-i pâyesi Nizâmü'd-dîn-i A'rac'a çıkar. Egerçi zâhirâ reftârda tek ü tâz ider ammâ tarîk-i 'ilmde kadem-i râsihi ve râh-ı taşşilde ka'b-ı şâmihi vardur. Şahrâ-yı kesb-i ma'ârifde 'özr-i leng itmeyüp ululara pey-revlik tarîkine gitmişdür. Şi'rün*

⁸ Mustafa Cezar, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011), 1104.

⁹ Cezar, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, 1110.

¹⁰ Çavuşoğlu, "Şehzade Mustafa Mersiyeleri", 647.

¹¹ Bk., Nisâyî'nin mersiyesi; Çavuşoğlu, "Şehzade Mustafa Mersiyeleri", 673-674. Ayrıca; Ahmet Atilla Şentürk, *Şehzade Mustafa Mersiyesi Yahut Kanunî Hicviyesi* (İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2017), 74-75.

¹² Çavuşoğlu, "Şehzade Mustafa Mersiyeleri", 641-686.

¹³ Ayhan Gültaş, "Bilinmeyen Şehzade Mustafa Mersiyeleri", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, 18/3 (1989), 37-49.

¹⁴ İsen, *Acıyı Bal Eylemek*, 79-88.

¹⁵ Gencay Zavotçu, "Bir Ölümün Yankıları ve Yahyâ Bey Mersiyesi", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 33 (2007), 69-80.

¹⁶ Namık Açıkgöz, "Devrin Şairlerine Göre Şehzade Mustafa'nın Şahsiyeti", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/39 (Ağustos 2015), 7-13.

¹⁷ Muvaffak Eflatun, "Hasbî'nin Şehzade Mustafa Mersiyesi", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/15 (Kış 2016), 159-178.

¹⁸ Eflatun, "Hasbî'nin Şehzade Mustafa Mersiyesi", 177.

envâ'ına, 'ilm-i kâfiye ve 'arûz u ğayra geregince kûşîş itmîşdür."¹⁹ şeklinde bahsedilmiştir. Ancak Âşık Çelebi, şairin herhangi bir eserinin varlığından bahsetmemiş, yalnızca iki şiirinden birer kesit ile Saçlı Emir'in (öl. 1556) ölümüne düştüğü tarih kaydını vermiştir. Biri Kanûnî'ye sunduğu bir ıydiyye olan bu iki şiir maalesef mezkûr mersiyelerin bulunduğu dîvânda yer almamaktadır. Dolayısıyla bu bilgiler Germiyanlı Sirâcî'nin, elimizdeki mersiyelerin şairi olduğunu söylemek için yeterli değildir. Ancak her iki şairin 16. yüzyılda yaşamış olmaları ve ikisinin de Kanûnî Sultan Süleyman'a yazılan şiirlerinin bulunması aynı kişi olmaları ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

2.1. Sirâcî'nin Şiirlerinde Şehzade Mustafa

Sirâcî Dîvânı'nda Şehzade Mustafa'ya yazılmış biri methiye²⁰, üçü mersiye²¹ olmak üzere dört manzume yer almaktadır. Söz konusu methiyede doğrudan Şehzade Mustafa'nın ismi anılmamaktadır. Ancak şiir bir şehzade övgüsüdür ve methedilen şehzade tahta şeksiz-süphesiz en layık olan kişi olarak anılmaktadır. İdamına kadar geçen sürede halkın, askerinin ve şuarânın Şehzade Mustafa'ya olan muhabbeti yukarıda ifade edilmişti. Sirâcî'nin mersiyelerinde de görüleceği üzere şair, Şehzade Mustafa'ya büyük muhabbet beslemektedir. Dolayısıyla mezkûr methiyenin bir başka şehzadeye yazıldığını düşünmek yanlış olacaktır. Bununla birlikte -kanaatimizce- şiirde yaptığı bir söz oyunu ile de şair, Şehzade Mustafa'yı işaret etmiştir. Zira manzumede yer alan bir dize; "*Muhibb-i hânedân-ı Muştafâ'sun*" şeklinde okunabileceği gibi "*Muhibb-i hânedân Muştafâ'sun*" şeklinde de okunabilmektedir.

Mersiye metinlerine geçmeden önce Sirâcî'nin şiirlerinde çizdiği Şehzade Mustafa portresini incelemekte yarar var. Mütekerrir müseddes şeklinde kaleme aldığı methiyede şair, "*Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baht / Hudâ erzânî kula tâc ile taht*" beytini her bendin sonunda yineleyerek şehzadenin sultanlığa liyakatini vurgulamıştır. Onun bu tutumu, halkın gözünde şehzadenin yerinin taht olduğunu göstermesi bakımından kıymetlidir.

Methiyenin ilk bendinde Sirâcî, şehzadeye doğuştan adâlet, zekâ ve cesaret hasletlerinin verildiğini ifade etmiştir. Şair ikinci bendde yine onun âdillliğini öne çıkarmış, ayrıca eli açık ve cömert olduğunu belirtmiş; üçüncü bendde diğer şehzadelere üstünlüğüne vurgu yapmış; dördüncü bendde ise en hayırlı halef olduğunu söylemiştir. Böylece ilk dört bendde şair, şehzadenin Osmanlı tahtına liyakatini sâikleriyle ortaya koymuştur.

Beşinci bendde şehzadeye yapılan bir ihanetten bahseden Sirâcî, Allah'a, şehzadeyi koruması için niyazda bulunmuştur. Bu beyit Şehzade Mustafa hakkında çıkarılan dedikoduları ve ona atılan iftiraları akla getirmektedir. Dolayısıyla bu methiyenin, şehzadenin idamına yakın kaleme alındığı düşünülebilir:

Hıyânet eyleyüp bir niçe bedh'âh

Tarîk-i şer'i koyup oldı gümrâh

Haţâdan şaklasun sen cânı Allâh

Kul olduk sen şehe lillâh u billâh

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baht

¹⁹ Pîr Mehmed bin Çelebi, *Meşâ'irü's-su'arâ*, Haz. Filiz Kılıç (PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 415.

²⁰ Sirâcî, *Sirâcî Dîvânı* (Türkçe Yazmalar, NCTY09503), 39a-39b. Çalışmamızda mezkûr methiyeden örnek bölüm verildiğinde örneğin sonuna (Methiye/bend numarası) şeklinde bilgi notu verilecektir.

²¹ Mersiye1; Sirâcî, *Sirâcî Dîvânı* (Türkçe Yazmalar, NCTY09503), 14a-14b.

Mersiye2; Sirâcî, *Sirâcî Dîvânı* (Türkçe Yazmalar, NCTY09503), 26a-26b.

Mersiye3; Sirâcî, *Sirâcî Dîvânı* (Türkçe Yazmalar, NCTY09503), 29a-29b.

Çalışmamızda mezkûr mersiyelerden örnek bölüm verildiğinde örneğin sonuna (Mersiye numarası/bend numarası) şeklinde bilgi notu verilecektir.

Hudâ erzânî kıla tâc ile taht (Methiye/V)

Şehzade Mustafa'nın dosdoğru bir kişiliğe sahip ve sırât-ı müstakîm üzere olduğunu belirten şair, şehzadeyi kiskanaların ona iftira attığını ifade etmektedir:

Elif mişâl iken ol râh-ı istikâmetde

Dirîğ[â] egri didiler o serv-i âzâde

Hasûd aña buğz idüp itdiler bühtân

Gören bu zulm[ı] n'ola başlar ise feryâda (Mersiye2/IV)

Sirâcî, şehzadenin rûhî-ahlâkî özelliklerinin yanı sıra fiziki güzelliğinden de bahsetmiştir. Şair, "Ol idi hüsni ile 'âlemde Yûsuf-ı şânî" dizesinde şehzadeyi güzelliği ciheti ile Hz. Yusuf'a benzetmiş; "Ki nev-civân iken aldırduğ ol güzel hanı" ifadesiyle de genç yaşta idam edildiğini vurgulamıştır. Bir başka dizede Sirâcî, şehzadenin yüz güzelliğini "O meh gurûba varup çünkim intikâl itdi" mısraında da ay ile tasvir etmektedir.

2.2. Sirâcî'nin Şehzade Mustafa Mersiyeleri

Şehzade Mustafa'nın ardından yazılan mersiyeler genel olarak incelendiğinde şairlerin şu üç önemli hususta hemfikir oldukları görülecektir. Birincisi; Şehzade Mustafa babasına sadıktır ve dosdoğru bir kişiliğe sahiptir. Bundan dolayı onun, sultanın arkasından entrikalar çevirdiği düşünülemez. İkincisi; genç şehzade bir iftiraya uğramıştır ve bu iftirayı atanların kim olduğu doğrudan yahut dolaylı olarak mısralarda bildirilmiştir. Üçüncüsü; bu elim hadise reâyâ tarafından yalnızca hânedanın kendi içindeki olağan bir taht mücadelesi olarak görülmemiştir. Öyle olsa o zamana kadar yaşanan diğer şehzade ölümlerinde olduğu gibi halk sessiz kalacak ve olay bir süre sonra unutulacaktı. Ancak öyle olmamış; bu idam haksız bir infaz, hatta zulüm olarak görülmüş ve olay asırlarca tazeliğini korumuştur. Nitekim diğer şehzade ölümlerinin aksine, başta şairlerin şiirleri üzere tarihî vesikalarda sürekli canlı kalmıştır. Bu konuda en çok mersiye yazdığı tespit edilen şair Sirâcî'dir. O, şehzadeye mersiye yazmasının sebebini aşağıdaki bendde şöyle izah etmiştir:

Sirâcî ağılalyalum rûz u şeb efğân idelüm

Derûnumuzda olan sırrımız 'ayân idelüm

Muşîbeti[ni] o cânuñ dimiş durur şu'arâ

Figân u nâle ile biz dañi beyân idelüm (Mersiye2/V)

Daha önce ifade edildiği gibi, Taşlıcalı Yahya daha olayın yaşandığı gün bir mersiye yazmış ve bu mersiye olayın cereyan ettiği ordugâhta elden ele, dilden dile dolaşmıştır. Onun ardından diğer şairler de hislerini mısralara dökmüşler ve şehzadenin haksız yere öldürüldüğünü haykırışlardır. Yukarıdaki bendde Sirâcî, diğer şairlerin bu tavrından etkilendiğini ve kendi hislerini yazıya dökmeye karar verdiğini beyan etmiştir. Aynı manzumede şair, Şehzade Mustafa'nın doğruluğuna şahadet ettikten sonra onu kiskanalar tarafından şehzadeye oyunlar oynanıp iftira atıldığını haber vermiştir. Üstelik Sirâcî burada üslûbunu sertleştirmiş ve şehzadenin başına gelenleri Kerbelâ olayına benzetmiştir. Ona yapılanları zulüm olarak görmüş ve bu musibeti "evlât" dediği Hz. Hüseyin'in (r.a) başına gelenlerle bir tutmuştur. Sirâcî burada genç şehzadenin kendisi dışında çocuklarının da öldürülmesini Kerbelâ katliamına teşbih etmiş olsa gerektir.²² Bu teşbihlerden hareketle şair, olayın fâillerini Yezîd ile bir tutmuş olmaktadır:

Dirîğ zulm ile gitdi hayfo şehzâde

Muşîbeti n'ola beñzerse anuñ evlâda

Dögündi taş ile çağladı taşuban her şu

Bu mâcerâyı varup didi ka'r-ı derîne

²² Cezar, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, 1110.

*Elif misâl iken ol râh-ı istiğâmetde
Dirîğ egri didiler o serv-i âzâde
Hasûd aña buğuz idüp itdiler bühtân
Gören bu zulm[ı] n'ola başlar ise feryâda (Mersiye2/IV)*

Bir başka bendde Sirâcî, tüm olayların planlayıcısı olarak gördüğü Hürrem Sultan'ı tevriye yoluyla işaret etmektedir.

*Bu çarh-ı pîre-zen anuñla turfe-hâl itdi
Niçe anuñ gibi câna bu resme âl itdi (Mersiye2/II)*

Burada şair olayların sorumluluğunu “kocakarı” olan feleğe yüklemiştir. Dîvân edebiyatında sıkça kullanılan bu tabir; dünya yaratıldığından beri var olduğu için yaşlanmış, güzelliğini ve değerini yitirmiş olduğundan hareketle feleğe yakıştırılan bir sıfattır. Sirâcî, Hürrem Sultan'ın adını anmaya cesaret edemese de kocakarından kinaye ile onu işaret etmektedir. Benzer bir tevriyeye Fununî'nin Şehzade Mustafa mersiyesinde de rastlanır:

*Bir kemend-i âl ile ol şeh şikâr olmuş durur
İşbu yüzden bu zen-i mekkâra kâr olmuş durur
Yüri ey câdû-yı dehr âl aşikâr olmuş durur²³*

Sirâcî, bir yandan Şehzade Mustafa'ya iftira atıldığını belirtirken bir yandan da gaflete düşenin genç şehzade değil bizzat Kanûnî Sultan Süleyman olduğunu söylemekten de çekinmez.²⁴

*Uydı a'dâ sözlerine gaflet ile pâdişâh
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâya Sulţân Muştafâ (Mersiye3/IV)*

Tabi bu gafletin bir de sonucu vardır. Sirâcî'ye göre padişah yaptığına mutlaka pişman olacaktır:

*İşidüp bu muşîbet hâlini ins ile cân yansun
Peşmân olup itdügi işe şâh-ı cihân yansun (Mersiye1/I)*

Şair, bu mersiyelerden birinde tek suçlunun Hürrem Sultan olmadığını, Hürrem Sultan'ın tahtta gözü olan oğullarının da bu işte parmağı olduğunu savunur. Sirâcî, şehzadenin kardeş oyunu ile öldürülmesini Hz. Yusuf (a.s.) kıssasındaki kardeş kıskançlığına benzetmiştir:

*Ol idi hüsn ile 'âlemde Yûsuf-ı şânî
'Aţâ vü cûd u şehâda yoğ idi akrânı
Nifâk u buğz idüp ol hana dahî ihvâmı
Kim itdiler şanasun yine mâh-ı Ken'ân'ı (Mersiye2/I)*

Kanûnî Sultan Süleyman, adâleti ile övülen bir padişahdır. Sirâcî Dîvânı'nda yer alan “Re'âyâ kıllaruñ âsûde dildür devr-i 'adlûnde”²⁵, “Anuñ'çündür ki sen 'akla uyup 'adle karîn olduñ”²⁶, “Pâdişâhum halk-ı 'âlem oldı hep âsûde-hâl / Sâye-i 'adlûnde hergiz kimsene incinmedi”²⁷ örneklerinde görüldüğü gibi Sirâcî, Kanûnî Sultan Süleyman'ın âdil yönetimini methetmektedir. Adâleti ile nam salmış olan Kanûnî Sultan Süleyman'ın, kendi oğlunun fermanını verirken adâletten sapması ise Sirâcî'nin mersiyesinde eleştirilir. Şair, bu olayı tavsif için “zulüm” ve “musibet” tabirlerini özellikle tercih etmekte ve tekrar tekrar kullanmaktadır.

²³ Çavuşoğlu, “Şehzade Mustafa Mersiyesi”, 651.

²⁴ Benzer bir suçlama Taşlıcalı Yahya'nın mersiyesinde de söz konusudur. Ahmet Atilla Şentürk, mezkûr mersiye'nin dördüncü bendinin dördüncü beytinde Taşlıcalı Yahya'nın Kanûnî'yi “aymazlıkla”; beşinci bendin altıncı beytinde ise “gaflet” ile suçladığını belirtir. Bk. Şentürk, *Şehzade Mustafa Mersiyesi*, 174, 192.

²⁵ Sirâcî, *Sirâcî Dîvânı* (Türkçe Yazmalar, NCTY09503), 71b.

²⁶ Sirâcî, *Sirâcî Dîvânı* (Türkçe Yazmalar, NCTY09503), 71b.

²⁷ Sirâcî, *Sirâcî Dîvânı* (Türkçe Yazmalar, NCTY09503), 89b.

Osmanlı tarihinde kendi oğluna ölüm fermanı çıkaran üç padişah vardır. Bunlar I. Murad, I. Süleyman ve III. Mehmed'dir. Kanûnî devrinden önce -III. Mehmed sonraki asırda yaşadığı için- hânedanda kendi oğlunu boğduran tek padişah I. Murad'dır. Ancak onun şehzadesi Savcı Bey açık şekilde babasına isyan etmiş ve hükümdarlığını ilan ederek kendi adına hutbe okutmuştur. Şehzade Mustafa ise isyan etmemiş, hile ve desiseler sonucu zan ile öldürülmüştür. Bu sebeple Sirâcî, Osmanlı hânedanının başına daha önce böylesi bir musibet gelmediğini ifade etmiştir:

Şafağ bu mâtem için tañ mı boyanursa ger kana

Ki hergiz bu muşîbet olmamışdur âl-i 'Osman'a (Mersiyel/V)

Tarih kitaplarında bu elim hadise ile ilgili karşılaşılan bir diğer durum Kanûnî Sultan Süleyman'ın ilerleyen yaşı ve yakalandığı nıkris hastalığı sebebiyle Nahcivan Seferine katılmaması ve yerine Rüstem Paşa'yı görevlendirerek ordunun başında sefere göndermesidir. Bu sırada Yeniçeriler arasında padişahın kendi yerine Şehzade Mustafa'yı geçirmek istediği ancak buna Rüstem Paşa'nın engel olduğu yönünde dedikodular hasıl olmuştur. *Sirâcî Dîvânı*'nda bulunan aşağıdaki dizeler bu duruma işaret olarak kabul edilebilir:

İrişdi Rûm iline emr-i şâhî

Mü'ekked ya'nî emr-i pâdişâhî

Ki olavuz sen şehûñ dâ'im penâhı

'Ubûdiyetler idevüz kemâhî

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baht

Hudâ erzânî kıla tâc ile taht

Hemân ilgâ idüp pâşâyı a'zam

Karâr itmedi bir arada bir dem

Kimesne gitmedi kendüden aqdem

Olup pâ-bûsûñ ile şâd [u] hürrem (Methiye/VI-VII)

İlk bendden anlaşılacağı üzere tımar sahibi bir bey olan Sirâcî'ye ve diğer Anadolu beylerine padişahın bir emir gelmiş ve şehzadeye bağlı hareket etmeleri, onu kollamaları istenmiştir. Ancak Vezir-i Azam Rüstem Paşa bu emri ilga etmiş ve herkesten çabuk davranarak sultan ile görüşmek üzere payitahta ulaşmıştır. Neticede Kanûnî, genç şehzadenin isyan ettiğine ikna edilmiş ve mezkûr fermanı çıkartmıştır.

Sirâcî'nin üç mersiyesinde de gam, hüznü ve keder yoğun bir şekilde hissedilir. Ona göre şehzadenin ölümüne yalnızca kendisi ve muhibbânı değil tüm âlem üzülmekte; dağlar, ırmaklar, bulutlar hatta yıldızlar onun yasını tutmaktadır. Şair bu matem havasını vermek için teşbih, telmih, hüsn-i ta'lîl, teşhis, intak gibi pek çok sanattan yararlanmıştır.

SONUÇ

Çalışmamızda incelenen şiirlerden hareketle Şehzade Mustafa adâlet, zekâ, cesaret, cömertlik ve doğruluk gibi hasletleri ile tahta diğer şehzadelerden daha ziyade lâıyk görülmüştür. Onun, babasına karşı bir ihanet içinde olması düşünülemez. Bu sebeple Sirâcî, onun öldürülmesini kabullenememiş, iftiralara inanan Kanûnî Sultan Süleyman'ı gaflet ile suçlamıştır. Kendisi de bir şair olan genç şehzadenin idamı Sirâcî gibi birçok şairi derinden etkilemiştir. Bu şairlerden bazıları hissiyatını yazdığı mersiyeler ile dışa vurmaya cesaret etmiş, hatta sultanı ve olayın sorumlusu olarak gördükleri ekâbiri eleştirmişlerdir.

Taşlıcalı Yahya'nın mersiyesi ile başlayan ve bu çalışma ile sayısı on dokuza ulaşan Şehzade Mustafa mersiyesi, Osmanlı Devletinde ilim ve sanat erbabı üzerine düşen patronaj gölgesini savar niteliktedir. Özellikle Osmanlı şuarâsının, iktidarın himmeti için şiir yazdığı ve takdir edilmek yahut câize almak için kalem oynattıkları; mutlak egemen olan saltanatın aleyhine hiçbir şey yazamadıkları ve halktan kopuk oldukları eleştirilerine iyi bir cevap hüviyetindedir. Halkın hissiyatına tercüman olan bu mersiye, haksızlık ve zulüm olarak gördükleri bu vakayı -"Nizam-ı âlem içindir." diyerek görmezden gelinen- diğer şehzade idamlarından ayrı tutmuştur. Yaygın teamülün aksine, mezkûr mersiye, şairleri hiçbir beklenti içinde olmadıkları gibi buldukları konumları ve hatta canlarını tehlikeye atarak padişahı, karısını, şehzadelerini ve vezirini suçlamaktan çekinmemişlerdir. Dolayısıyla onları halktan kopuk ve menfaatçi olarak tavsif etmek -kanaatimizce- eserlerini yeterince tanımamaktan ileri gelmektedir. Klasik edebiyatın mahsullerini günümüz okuruna aktaran çalışmalar arttıkça önyargıların ve ithamların son bulacağı muhakkaktır.

Ek: Şehzade Mustafa Mersiyelerinin Transkripsiyonlu Metinleri

Mersiye 1

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- I *İşidüp bu muşîbet hâlini ins ile cân yansun
Peşîmân olup itdügi işe şâh-ı cihân yansun
Bu âteşden 'avevlensün göyünsün cism [ü] cân yansun
Yine göynüklü bir âh ideyin kevn ü mekân yansun
Şerâr-ı nâr-ı âhumdan zemîn ü âsumân yansun*
- II *Bu mâtemden figân u nâle kılsun begler ağalar
Perîşân-hâl olup yolsun saçın zülfin semen-sâlar
Yine cûş u hurûş idüp acısun baña deryâlar
Bu cevri itdügi yoğdur cihânda 'âlem-ârâlar
İşidüp bu muşîbet hâlini ins ile cân yansun*
- III *Gözüm bu mâcerâ için dem-â-dem kanlar ağlasun
Taşuban seyl-i eşküm gark idüp dünyâyı çağlasun
Çıgırup ra'd [u] berķ tûfân olup yolları bağlasun
Firâķ u nâr-ı hasretle işiden sîne tağlasun
Bu âteşden 'avevlensün zemîn ü âsumân yansun*
- IV *Çü gitdi dâr-ı 'uqbâyâ yiri huld-ı berîn olsun
O mazlûmuñ enîsi Hazret-i Rûhu'l-emîn olsun
Semâvât ehl-i rahm idüp aña yâr u karîn olsun
Ehibbâsınuñ işi rûz [u] şeb zâr u enîn olsun
Peşîmân olup itdügi işe şâh-ı cihân yansun*

V Şafağ bu mâtem için tañ mı boyanursa ger kana
Ki hergiz bu muşibet olmamışdur âl-i 'Osmân'a
Yaşum bu mâcerâ için dönüpdür la'l ü mercâna
Sirâcî yanalum tâ haşr olunca nâr-ı hicrâna
Firâk u hasret odından tutuşsun cism ü cân yansun

Mersiye2

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

I

Gelün beri idelüm haşr olunca efgânı
Ki nev-civân iken aldırduğ ol güzel hanı
Demidür aqar ise dem durur gözüm kanı
Bulmadum arayup taht-ı dilde sulţânı
Ol idi hüsn ile 'âlemde Yûsuf-ı şânî
'Aţâ vü cûd u sehâda yoğ idi aqrânı
Nifâk u buğz idüp ol hana daği ihvânı
Kim itdiler şanasun yine mâh-ı Ken'ân'ı

Haber virün gideyin kande gitdi ol hanum
Bu intizâr ile çıksa 'aceb midür cânım

II

Bu çarh-ı pîre-zen anuñla turfe-hâl itdi
Niçe anuñ gibi cânâ bu resme âl itdi
Şehâdet eyler idi qalb intiқâlîne
Kazâya râzî olup emre imtisâl itdi
Çerâğ-ı rûşeni söyüendi âl-i 'Osmân'uñ
O meh gurûba varup çünkim intiқâl itdi
Neşât u 'ays-ı cihân oldı mâteme tebdîl
Kulûb-ı nâsı firâk ile pür-melâl itdi

Dirîğ 'aksine döndi bu çarh-ı kîne-güzâr
Yiridür eyler isem rûz [u] şeb figân ile zâr

III

Bu hasret odına yandı yakıldı mîr ü sipâh
Karañu gice misâli büridi şâl-ı siyâh
İdüp bu nev' ile her kişi zâr u feryâdı
Direk direk göge ağıdı figân u nâle vü âh
Şafağ bu hâli görüp oldı dâmeni pür-hûn

*Bu vird[i] vird idine rûz-ı haşre dek efvâh
Teraḥḥüm eyleyüp acıdı aña deryâlar
Bu ḥasret odına yansa ‘aceb mi bende vü şâh*

*Gelüñ fiğân idüben zâr u zâr ağlayalum
Bu nâ[r-ı] ḥasret ile biz de sîne dâğlayalum*

IV

*Dirîğ zulm ile gitdi ḥayf o şehzâde
Muşîbeti n’ola beñzerse anuñ evlâda
Dögüñdi taş ile çağladı taşuban her şu
Bu mâcerâyı varup didi ka’r-ı derîne
Elif misâl iken ol râh-ı istiḫâmetde
Dirîğ egri didiler o serv-i âzâde
Ḥasûd aña buğuz idüp itdiler bühtân
Gören bu zulm[i] n’ola başlar ise feryâda*

*Ne çâre bu imiş muḫteżâ-yı Rabbânî
Ecel gelince ger itmez kimesne dermânı*

V

*Sirâcî ağlayalum rûz u şeb fiğân idelüm
Derûnumuzda olan sırrımız ‘ayân idelüm
Muşîbeti[ni] o cânuñ dimiş durur şu‘arâ
Fiğân u nâle ile biz daḥi beyân idelüm
Şafaḫ bu mâtem için yine ğarḫ-ı ḥûn oldı
Aḫıdup eşkimizi ḫanuña revân idelüm
Boyandı ḫana sipihrüñ bu demde dâmeni
Gelüñ bu ḥasret ile biz de terk-i cân idelüm*

*Gelüñ beri idelüm ḥaşr olunca efgânı
Ki nev-civân iken aldırduḫ ol güzel ḫanı*

Mersiye3**fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün**

*I Yine yüz döndürdi nâgeh rûzigâr-ı bî-vefâ
Her kişiye güci yitdücce ider cevri ü cefâ
Zevḫ ü şâdîden ferâgat eylesün ehl-i şafâ
Rihlet itdi ‘âlem-i ‘uḫbâya Sulṫân Muşṫafâ*

- II *'Aksine döndü dirîgâ yine çarh-ı âsumân
Tañ mıdur olsa sipihrüñ dâmeni çoçtolu kan
Nevha vü zârî kırup ins ü melek itsün figân
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâya Sultân Muştafâ*
- III *Taña kaldı dîde-i encüm felek kan ağladı
Yedi deryâ acıyup ebr ile bârân ağladı
İşidüp bu mâtemi kâfir Müselmân ağladı
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâya Sultân Muştafâ*
- IV *Bu muşibetden göge ağsa 'aceb mi dūd-i âh
Nâle itdi ihtiyârı kalmayup mîr ü sipâh
Uydı a'dâ sözlerine gâflet ile pâdişâh
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâya Sultân Muştafâ*
- V *Ol gül içün haşr olunca ağlasun ebr-i bahâr
Nâle kılsun gülşen-i 'âlemde bülbüller hezâr
Çâre ne çün böyle imiş muktezâ-yı rûzigâr
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâya Sultân Muştafâ*
- VI *Hasretâ hayfâ dirîgâ gitdi ol han oğlu han
Emr-i Haqq'a imtisâl idüp yolına virdi cân
Halk dilinde tâ kıyâmet söylene bu dâsitân
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâya Sultân Muştafâ*
- VII *İy Sirâcî yanayum hicrân odına şubh u şâm
Yandı yakıldı bu mâtem âtesine hâş u 'âm
Bu muşibet söyleniser tâ ilâ yevmi'l-kıyâm
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâya Sultân Muştafâ*

KAYNAKÇA

- Aça, Mehmet vd. *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2012.
- Açıkgöz, Namık. "Devrin Şairlerine Göre Şehzade Mustafa'nın Şahsiyeti". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/39 (Ağustos 2015), 7-13.
- Âşık Çelebi, es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi. *Meşâ'irü's-şu'arâ*. haz. Filiz Kılıç. PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Cezar, Mustafa. *Mufassal Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011.
- Çavuşoğlu, Mehmed. "Şehzâde Mustafa Mersiyeleri". *İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi* 12 (1982), 641-686.
- Eflatun, Muvaffak. "Hasbî'nin Şehzade Mustafa Mersiyesi". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitimi Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5/15 (Kış 2016), 159-178.
- Ekinci, Ekrem Buğra. "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi". *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2006, 1105-1117.

- Güldaş, Ayhan. "Bilinmeyen Şehzade Mustafa Mersiyeleri". *Kubbealtı Akademi Mecmuası* 18/3 (1989), 37-49.
- İsen, Mustafa. *Acıyı Bal Eylemek*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1994.
- İsen, Mustafa. "Mersiye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/218-219. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Öztoprak, M. Faruk. "Mersiye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/215. İstanbul: TDV Yayınları, 2004.
- Sirâcî. *Sirâcî Divânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, NCTY09503. [http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:\\$002f\\$002fSD_ILS\\$002f0\\$002fSD_ILS:1900227/ada?qu=siraci&ic=true](http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fSD_ILS$002f0$002fSD_ILS:1900227/ada?qu=siraci&ic=true)
- Şentürk, Ahmet Atillâ. *Şehzâde Mustafa Mersiyesi Yahut Kanunî Hicviyesi*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2017.
- Zavotçu, Gencay. "Bir Ölümün Yankıları ve Yahyâ Bey Mersiyesi". *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 33 (2007), 69-80.